

ENKÖPINGS HOSPITALS SIGILL

Under medeltiden stiftades i de svenska städerna ett antal kyrkliga institutioner, vilka ombesörjde samhällenas sociala vård. Bland dem äro främst att nämna helgeandshusen och hospitalen. Medan helgeandshusen voro ålderdomshem och vårdanstalter för sjuka — ibland också härbärgen — voro hospitalen internat för dem som ledo av lepra, d. v. s. spetälska. Detta senare ord härleder sig ur ordet hospital. Den folkliga benämningen på detta var »spetalen» och den som vårdades där var en »spetälsk». Dylika hospital funnos bl. a. i Skenninge, Söderköping, Skara, Lödöse, Strängnäs, Kalmar, Arboga och Västerås.

Redan på 1200-talet upprättades ett dylikt hospital i Enköping. Hospitalet fick redan 1278 sitt verksamhetsområde starkt vidgat, emedan sagda år både Stockholms och Sigtuna spetalrättigheter överflyttades på Enköping. Därtill är att förmoda att Uppsalas spetälska fingo sin vård i Enköping. Ja, av hospitalets ännu, från något av åren 1367—83, bevarade stadgar ser det närmast ut som om Enköpingshospitalet vore stiftshospital för hela ärkestiftet. Stadgan, som utfärdats av institutionens patronus ärkebiskop Birger Gregersson, föreskriver, att människor av båda könen, beryktade för spetälskesjukdom, skulle av hospitalets föreståndare flitigt uppsökas över hela ärkestiftet. Fattiga sådana skulle fritt intagas i hospitalet. De, som ägde lösegendom, skulle överlämna den till hospitalet, och såväl de själva som deras arvingar kunde, även om de motsatte sig, tvingas därtill. Av särskilt intresse är att stadgan också föreskriver matordningen. Envar av de fattiga skulle varje dag erhålla två skradda kornbröd, på vissa högtidsdagar därtill ett vetebröd. Matordningen upptar därjämte lake, torr gädda, rökt lax, färsk fisk, smör, fläsk, rökt oxkött, ärter, kål, öl och mjölk. Till beklädnad lämnades vadmal och skodon.

Enköpings hospitals sigill.

År 1437 kom Enköpingshospitalet, som sannolikt var beläget något utanför stadens centrala del, vid en plats söder om Tullgatan mellan Kyrko- och Kungsgatorna, att upphöra. Redan 1433 hade hospitalets underhåll anslagits till Stockholms nyupprättade hospital ute vid Danviken. Det tionde, som Enköpings hospital av ålder åtnjutit, kom till en märklig användning. Det anslogs nämligen till en lärde i Uppsala att där hålla föreläsningar. Den lärde hette magister Andreas Bondonis. Ehuru Uppsala universitet grundades först 1477, var Andreas Bondonis föreläsningar en första början till akademisk undervisning i Uppsala.

Det enda påtagliga minne, förutom de skrivna stadgarna, som bevarats till våra dagar från Enköpings hospital är dess sigillstamp. Den avbildas här. Omskriften *Sigillum Sancti Georii Enecopie* anger att riddaren S. Görän var hospitalets skyddspatron. S. Göräns bild återges också på sigillet. Han är klädd i rustning, i vänstra handen håller han sin korsmärkta sköld och i den högra sin lans eller spjut. Efter skiftande öden har sigillstampen hamnat ute på Taxnäs i Fröjeslunda socken, där den äges av Upplands fornminnesförenings ombud för trakten godsägaren P. Landelius.

N. S.